

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет
Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій
Кафедра філософії

Система менеджменту якості

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни «Філософія політичної комунікації»
за напрямом 03 «Гуманітарні науки», спеціальністю 033 «Філософія»,
освітньо-професійною програмою «Філософія комунікації»

Укладач: к.філос. наук, доцент
Сергій ОРДЕНОВ

Конспект розглянутий та схвалений на
засіданні кафедри філософії
Протокол № 14 від «30» 11 2022 р.

Завідувач кафедри _____ Любов ДРОТЯНКО

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС «ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ КЛ12.01.10-01-2022
		стор. _ 21 _	

МОДУЛЬ I. ФІЛОСОФСЬКА РЕЦЕПЦІЯ КЛАСИЧНОЇ ТА НЕКЛАСИЧНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Лекція № 1

Тема лекції: «ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД ТА ПІДХОДІВ ДО ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ»

Метою даної теми є: ввести студентів у предмет філософії політичної комунікації, розкрити зміст концепту «політична комунікація», сутність та функції, а також форми та засоби політичної комунікації, проаналізувати ключових політичних акторів, що взаємодіють один з одним у процесі комунікації на різних рівнях політики, окреслити теоретичні засади та встановити відмінність філософських підходів до аналізу політичної комунікації. Тему слід розкрити через розгляд наступних питань:

План лекції

1. Сутність та функції політичної комунікації.
2. Теоретичні засади та підходи до вивчення феномену політичної комунікації.
3. Генезис політичної комунікації та її соціокультурні виміри.

1. Під час вивчення даної теми студенти повинні розглянути поняття «політична комунікація» як сукупність різноманітних процесів циркулювання політичної інформації всередині політичної системи та за її межами, тобто між політичною і соціальною системами, включно з найрізноманітнішим діапазоном неформальних видів передачі інформації, з метою структурування політичної діяльності та надання їй певного значення.

Зважаючи на те, що у найзагальнішому розумінні політика являє собою сукупність соціальних практик і дискурсів, пов'язаних з здійсненням влади, у яких реалізуються форми і методи управління суспільством, громадськими групами та їх відносинами, політична комунікація становить основу реалізації політичної діяльності. Політична комунікація є специфічним видом політичних відносин та розглядається як невід'ємний елемент політичної сфери суспільства, частини його політичної свідомості.

2. Розглядаючи теоретичні засади політичної комунікації, доцільно зауважити, що її дослідження проводилося з різних дисциплінарних позицій – кібернетики, інформатики, семіотики, психології, антропології, політології та ін., що свідчить про багатоаспектність явища політичної комунікації. Як поняття політична комунікація вкорінюється в низку дисциплін, адже торкається різних сфер, пов'язаних з економікою, політикою, правом,

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС «ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ КЛ12.01.10-01-2022
		стор. _ 21 _	

психологією, культурою, мораллю, різноманітними засобами комунікації і зв'язку та відповідними технологіями тощо.

Зазначена міждисциплінарність має відображення у трьох основних теоретичних підходах: структурному (поєднує соціологічні, політичні, правові та економічні аспекти; увага акцентується на мас-медійному впливі на суспільно-політичні інститути); біхевіористському (ґрунтується на психології, соціальній психології, соціології і зосереджується на поясненні соціального впливу на людську поведінку, а також на опрацюванні комунікативних послань, вербальних і емоційних реакціях на різноманітні стимули зовнішнього середовища); культурному (синтезує гуманітарні науки – антропологію і лінгвістику; акцентує на семантичних та мовних проблемах, пов'язаних із впливом культурного середовища).

3. Приступаючи до вивчення генезису політичної комунікації та її соціокультурних вимірів, слід звернути увагу на те, що уперше, у своєму теперішньому значенні, термін «комунікація» з'явився в статті основоположника сучасної кібернетики Н. Вінера. З того часу це поняття неодноразово видозмінювалося, і сьогодні, наприклад, під терміном «комунікація» розуміють і шлях встановлення контактів між суб'єктами, і форму їхнього взаємного зв'язку, і сам акт спілкування (комунікативний акт), і процес перетворення відомостей у загальне надбання, а нерідко, навіть, – масову комунікацію.

Аналогічні смислові відтінки проектуються й на політичну комунікацію, що підкріплюється традиційним поглядом на комунікацію у сфері влади й управління державою, яка завжди розглядалася як одна зі складових універсального процесу соціального спілкування. Зокрема, у Стародавній Греції розуміння соціального спілкування визначалося ставленням до риторики і характером аргументації під час спілкування громадян; у Новий час акцент робився на змагальному характері суспільних контактів, описі того, як формується ринок ідей, і т.д.

Великий внесок у розроблення теоретичних аспектів політичної комунікації зробили також представники різних філософсько-соціологічних учень, до яких можна віднести: «розуміючу» соціологію М. Вебера, яка розглядає соціальність як результат конструювання комунікаційних актів; персоналізм, що описує комунікацію через здатність одного актора відкривати в собі почуття іншого; семіологічні вчення, які ставлять на перше місце властивості знаків як носіїв певних значень; феноменологічний напрям, що оцінює комунікацію через поняття інтерсуб'єктивності тощо.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Дайте визначення політичній комунікації.
2. З якими сферами суспільного буття пов'язано здійснення політичної комунікації?

	<p style="text-align: center;">Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС «ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ» Конспект лекцій</p>	Шифр документа	СМЯ НАУ КЛ12.01.10-01-2022
		стор. _ 21 _	

3. Назвіть основні теоретичні підходи, на яких ґрунтується дослідження політичної комунікації.

4. У чому полягає специфіка структурного підходу до політичної комунікації?

5. Як у різні історичні періоди розумілася політична комунікація?

6. Як пов'язані політична комунікація та політичні відносини?

Лекція № 2

Тема лекції: «ПОЛІТИКА – ВЛАДА – ДЕРЖАВА: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ВИМІРИ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ВІД АНТИЧНОСТІ ДО ВІДРОДЖЕННЯ»

Метою даної теми є: розкрити сутність та види влади, та окреслити особливості політичної і державної влади, а також розкрити специфіку політики і політичної комунікації Античного періоду, окреслити формування універсалістського політичного дискурсу, діалектику гуманізму Відродження та абсолютистську форму політичної влади. Тему слід розкрити через розгляд наступних питань:

План лекції

1. Сутність та види влади. Особливості політичної і державної влади.
2. Специфіка політики та політичної комунікації Античного періоду.
3. Формування універсалістського політичного дискурсу. Діалектика гуманізму Відродження та абсолютистської форми політичної влади.

1. Розгляд даної теми потрібно розпочати з окреслення сутності влади, яка являє собою реальну здатність, за допомогою авторитету, соціального примусу та насильства, впливати на діяльність людей, їхню поведінку, а також затверджувати свою волю в суспільному житті. Система влади утворюється із сукупності елементів, до яких належать політична, правова, економічна, адміністративно-управлінська, військова та інші складові, які тісно взаємопов'язані між собою, кожна з яких, у свою чергу, складається з великої кількості самостійних структур, що в той чи інший спосіб транслюють волю панівної суспільної групи. Отже, влада утворює такий вид суспільних відносин, за якого одні групи панують, диктуючи поведінку іншим. Стисло це можна представити як володарювання меншості, яке санкціоноване суспільством.

Провідне місце в структурі влади посідає політична влада. До її особливостей належать: верховенство; публічність; моноцентричність; різноманітність ресурсного забезпечення; легальність у використанні сили

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС «ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ КЛ12.01.10-01-2022
		стор. _ 21 _	

тощо. Поняття *політичної влади* є ширшим за державну владу, адже політична діяльність здійснюється не лише у сфері державного управління, але й у різних громадських і політичних рухах, партіях, профспілках тощо. Тобто, вона розосереджується в політичному просторі, що утворюється внаслідок комунікативної взаємодії усіх суб'єктів політичного процесу.

2. Вивчення специфіки політики та політичної комунікації в Античний період потрібно розпочати з класифікації форм державного устрою, а також з розкриття ролі держави в античному суспільстві. Зокрема, держава давньогрецькими мислителями розумілася як вища форма суспільства, або як суспільство у своєму повному розвитку. Так, Арістотель вважав, що держава являє собою спілкування родів і селищ заради досягнення довершеного самодостатнього існування, що полягає у щасливому і чудовому житті, адже державне спілкування має на увазі саме прояв прекрасної діяльності, а не лише тільки спільне життя. Арістотелю належить також найбільш рання з відомих нам спроб теоретичного узагальнення політичної комунікації, адже давньогрецький мислитель, розглядаючи політику як «спілкування», уперше розкрив її комунікаційну сутність.

3. Розглядаючи формування універсалістського політичного дискурсу, потрібно звернути увагу на те, що в добу Відродження змінився підхід до політики: європейські мислителі почали осмислювати політику переважно зі світських, а не богословських позицій. Зокрема, Н. Макіавеллі у «Государі» намагався сформулювати універсальні правила політичного мистецтва, які необхідні для створення сильної держави. На той час головним у політиці вважалося утримання влади. Тому, найважливішим своїм завданням Н. Макіавеллі вбачав теоретичну розробку державного управління як мистецтва утримання влади. Він першим вводить поняття «держави» (лат. *stato*) як особливого апарату управління, відокремленого від населення, що вказує на суб'єкт-об'єктний тип політичної комунікації. На думку Н. Макіавеллі, для досягнення процвітання і могутності держави допустимі всі засоби. Зважаючи на те, що з позиції макіавеллізму у сфері управління державою мета виправдовує засоби, відповідно, віроломство, підступність та жорстокість вважаються абсолютно виправданими і прийнятними, якщо слугують досягненню політичної мети.

Незважаючи на переважаючу абсолютистську форму політичного управління, в добу Відродження повертається інтерес до Античності, обґрунтовується право науки і розуму на незалежність від релігії і церкви, у культурі панує антропоцентризм та гуманізм. У соціально-політичному сенсі гуманізм Відродження сприяв секуляризації образу світу, створивши передумови для модерної індивідуалізації свідомості, адже розглядав людину як вищу цінність і важливий критерій оцінки суспільних інститутів.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС «ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ КЛ12.01.10-01-2022
		стор. _ 21 _	

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Дайте визначення державної влади.
2. Розкрийте роль держави в античному суспільстві.
3. З якої сукупності елементів утворюється система владних відносин?
4. У чому полягають особливості політичної влади?
5. Як розумілася політична комунікація в Античні часи?
6. Як змінилося розуміння політичної комунікації в добу Відродження?
7. Що вважав Н. Макіавеллі головним у політиці?
8. Охарактеризуйте макіавеллівську державу.

Лекція № 3

Тема лекції: «ФОРМУВАННЯ КЛАСИЧНОГО ФІЛОСОФСЬКО-ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ В ЕПОХУ МОДЕРНУ»

План лекції

1. Теоретичні засади формування класичного політичного простору.
2. Модерна доктрина економізму як реалізація політичного дискурсу.
3. Політекономія та марксистська школа.

1. Вивчення даної теми треба розпочати з розгляду соціальних концепцій і політичних теорій Нового часу. У цей період на раціональних засадах обґрунтовуються теорії громадянського суспільства, що засновуються на класових інтересах та договірних принципах соціального життя.

Новочасна науково-соціологічна думка, позбувшись теологічних засад, спрямовується на розкриття істини, яку вона вбачає у пошуку найбільш загальних природних факторів розвитку суспільства. На цих підставах Арістотелева ідея пропорційної рівності трансформується в ідею природної (егалітарної) рівності людей, у зв'язку з чим здійснюються спроби відшукування причини фактичної нерівності, що встановилася в суспільстві. Наукова думка того періоду ґрунтується на механіцизмі, що зводить усю багатогранність світу до елементарного механічного руху однорідних часток матерії, а складні закономірності розвитку пояснює найпростішими законами механіки. Через це, в суспільних науках панують механіцистські погляди на політику та державне управління, що вплинуло на концепцію демократичного правління.

2. Розглядаючи формування модерної філософсько-політичної думки, потрібно наголосити на утвердженні в цей період доктрини економізму як засадничого принципу реалізації політичного дискурсу. У філософських

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС «ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ КЛ12.01.10-01-2022
		стор. _ 21 _	

роботах з'являється ґрунтовна критика теорії суспільного договору. Мислителі вже не висувають метафізичних теорій про походження держави, а здебільшого говорять про працю та промисловість, про багатство і бідність, про розкіш і про торгівлю.

На думку економістів – філософів нової школи, політична філософія Нового часу виробляла лише спекулятивні системи. Вони хочуть піти далі та, відкинувши зайві моралізаторські спекуляції, спробувати знайти реальні засади соціуму, які вони вбачають у економічних відносинах. Зокрема, на думку А. Сміта, політичну націю, разом із громадянським суспільством утворює не суспільний договір, а багатство. У роботах А. Сміта нація постає як простір вільної торгівлі, обмежений розмахом поділу праці, яким рухає соціально-економічна система потреб людей. Він певен, що саме економічні відносини пов'язують людей як виробників товарів для ринку, який, за цих умов, постає як справжній цемент суспільства – суспільства загального ринку. Розуміння суспільства як ринку дає концептуальні відповіді на джерела самоорганізації та саморегуляції суспільства, тобто самоуправління без застосування зовнішнього впливу, а також на проблему встановлення суспільства.

Отже, економізм зводить усі політичні й соціальні аспекти суспільства до економічних відносин, а відтак, вирішення усіх соціальних проблем слід шукати в політичній економії. Саме на цих засадах побудував своє вчення К. Маркс.

3. Марксистська школа остаточно закріпила політекономію як провідну теоретико-методологічну установку дослідження політичних і соціальних процесів. Ґрунтуючись на економізмі, марксизм увесь історичний розвиток представив як послідовну і закономірну зміну стадій суспільної еволюції, яка характеризується певним ступенем розвитку продуктивних сил суспільства і відповідним цьому ступеню історичним типом економічних виробничих відносин, які залежать від нього і ним визначаються, що отримало назву «суспільно-економічна формація».

Згідно з Марксовою концепцією, система економічних відносин утворює базис, який виступає детермінантою до ідеологічної надбудови суспільства, насамперед – політики та права. Отже, капіталізм – це та соціально-економічна система, у якій багатство означає політичну владу в контексті влади над іншими людьми. Зрощення в капіталізмі економіки та політики призвело до того, що усі сфери суспільного буття стають пронизаними вузькоутилітарними принципами ринкових відносин. Це означає безпрецедентну владу над людьми як у фізичному, так і духовному сенсі, яка забезпечується економічною системою відносин та підкріплюється усім доступним арсеналом впливу політичної влади.

	<p style="text-align: center;">Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС «ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ» Конспект лекцій</p>	Шифр документа	СМЯ НАУ КЛ12.01.10-01-2022
		стор. _ 21 _	

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Опишіть основні соціальні концепції і політичні теорії Нового часу.
2. Як вплинув механіцизм на новочасні соціально-політичні погляди?
3. Охарактеризуйте вплив доктрини економізму на реалізацію політичного дискурсу.
4. Яку суспільно-політичну теорію заперечував економізм?
5. Охарактеризуйте політичну комунікацію в контексті марксистської школи.
6. До чого призводить зрощення в капіталізмі економіки та політики?

Лекція № 4

Тема лекції: «НЕКЛАСИЧНІ ВИМІРИ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ»

План лекції

1. Поява неklasичної філософії та її вплив на соціально-політичні галузі знань.
2. Позитивістські погляди на соціальну систему та особливості політичної взаємодії.
3. Філософія життя як заперечення класичної політичної філософії.
4. Феномен маси (натовп) та поява ірраціоналістично-гуманістичного напрямку в політичній комунікації (Г. Лебон, Х. Ортега-і-Гассет).

1. Розгляд неklasичних вимірів політичної комунікації потрібно розпочати з порівняльної характеристики класичної та неklasичної філософської методології. Важливо звернути увагу на те, що за своїми засадничими принципами неklasична філософія принципово відрізняється від класичної, що дає підстави стверджувати: під час виникнення неklasичної філософії відбулася зміна парадигми (норми, взірця) філософського мислення.

Поява неklasичного типу філософії пояснюється кризою класичного типу філософування у Західній Європі. Це було пов'язано з багатьма факторами, зокрема, зі зміною типу раціональності у сфері наукового пізнання, а головне – з усвідомлення того факту, що розум не є абсолют, а відтак, абсолютизувати його не можна. На цьому ґрунті виникає альтернативна раціоналізму форма філософської рефлексії – ірраціональна, яка ґрунтується на антропоцентристських засадах та самоцінності своєрідного й унікального в кожній людині. За описаних умов важливими стають психологічні засади поведінки людини, у зв'язку з чим у соціально-

	<p style="text-align: center;">Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС «ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ» Конспект лекцій</p>	Шифр документа	СМЯ НАУ КЛ12.01.10-01-2022
		стор. _ 21 _	

політичних науках досліджуються соціальна поведінка та соціально-психологічна структура особистості, обґрунтовується ірраціональний бік комунікації тощо.

2. З точки зору формування наукової картини світу, з появою некласичної методології відбувається затвердження еволюціоністської парадигми в різних галузях знань: біології, геології, фізиці, хімії, що врешті приводить до розвитку еволюціоністської теорії про походження видів, яку відстоювали Ч. Дарвін та його послідовники. З часом, еволюціоністські теорії «перекочували» в гуманітарну науку, зокрема в соціополітичну сферу, викликавши появу соціальних та расових теорій, або теорій расових ознак людей (етнічних груп або цілих народів), які виступили детермінантами їхніх історії, культури та загального рівня розвитку.

Еволюціоністськими, за своєю суттю, були також позитивістські погляди на соціальну систему та особливості політичної взаємодії, представлені М. Вебером, Е. Дюркгеймом, О. Контом, Г. Спенсером, Ф. Теннісом. Органічна теорія суспільства, розроблена Г. Спенсером, набула свого розвитку у структур-функціональній моделі політичної системи Г. Алмонда, який упровадив у політичну теорію поряд із системним і структурним підходами, метод функціонального аналізу.

3. Розвиток ірраціоналістично-гуманістичного напрямку в політичній філософії дуже тісно пов'язаний із винайденням соціально-психологічних регулятивів, зокрема, із волею до влади, та вивченням феномену мас (натовпу). Перед політологією, соціологією та психологією почали ставитися завдання щодо розроблення технологій керованого впливу на маси, для досягнення бажаного ефекту. З означених позицій, сутність соціального управління пов'язується з політичною сферою та виявляється у провадженні діяльності, яка за своїм характером є впливом на волю, поведінку людей, а також їхні взаємини і спільні дії.

4. З появою некласичної філософської парадигми, у сфері політичної комунікації відбулися парадигмальні зміни. По-перше, у зв'язку з емансипацією і включенням на засадах егалітаризму у сферу громадських зв'язків усіх без винятку суб'єктів, суспільство втрачає свій елітарний статус і стає масовим. По-друге, зважаючи на те, що політична комунікація передбачає управління на засадах впливу, процес політичного управління набуває форми управління масами. По-третє, відкриття психології мас створює потужні можливості маніпулятивного впливу на суспільство і соціальні процеси.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. У чому полягають відмінності класичної та некласичної філософської методології?
2. Із чим пов'язана поява некласичного типу філософської рефлексії?

	<p style="text-align: center;">Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС «ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ» Конспект лекцій</p>	Шифр документа	СМЯ НАУ КЛ12.01.10-01-2022
		стор. _ 21 _	

3. Охарактеризуйте вплив еволюціоністської теорії на соціо-політичну сферу.

4. Опишіть позитивістські погляди на соціальну систему та особливості політичної взаємодії.

5. Охарактеризуйте з позиції політичної комунікації появу феномену мас (натовпу).

6. Із чим пов'язана криза класичного типу філософування у Західній Європі?

7. Як пов'язані відкриття в психології з впливом на суспільство і соціальні процеси?

Модуль 2 ПОСТКЛАСИЧНІ ТА ПОСТНЕКЛАСИЧНІ ФІЛОСОФСЬКІ ВИМІРИ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Лекція № 5

Тема лекції: «ПОЛІТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ФОРМА ПОЛІТИЧНОГО НАСИЛЛЯ І ЗГОДИ»

План лекції

1. Критична теорія сучасного (індустріального) суспільства. (Франкфуртська критична школа).

2. Формування репресивного характеру суспільства (Х. Арендт).

3. Теорія комунікативної дії як альтернативна модель соціополітичної реальності.

1. Починаючи вивчення даної теми, необхідно зазначити, що з наростанням у ХХ ст. таких тенденцій, як масовізація і комерціалізація суспільного життя, почали розвиватися критичні теорії сучасного суспільства. Ґрунтовного розвитку ці теорії набули в роботах мислителів, пов'язаних із так званою Франкфуртською критичною школою, яка утворилася у 20-х роках ХХ ст. на базі Інституту соціальних досліджень при Університеті у Франкфурті-на-Майні. Засновниками і головними теоретиками школи виступили видатні філософи того часу: М. Хоркхаймер, Т. Адорно, Л. Левенталь, Г. Маркузе, Е. Фромм. Активно співпрацював з ними також В. Беньямін. З-поміж найвідоміших представників другого покоління можна назвати сучасного філософа Ю. Хабермаса.

Критика сучасного суспільства ґрунтувалася на аналізі нових форм панування, гегемонії та деструктивності як засадничих принципах політичного устрою. Представники Франкфуртської школи критикували

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС «ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ КЛ12.01.10-01-2022
		стор. _ 21 _	

глобальний проект західної модернізації, тотальну раціоналізацію і маркетизацію суспільного життя. Ґрунтуючись на теоретико-методологічному синтезі критичного дискурс-аналізу з неофрейдизмом, неомарксизмом, постмарксизмом і постструктуралізмом, теоретики Франкфуртської школи визначали сучасне суспільство як «невдалу цивілізацію», що є наслідком культу утилітарного розуму, за допомогою якого людина, пануючи над світом, протиставляє себе йому, відчужується від нього, і в результаті потрапляє під владу тотального субстанціонального змісту предметного світу, який набуває предметно-речового характеру.

Представники Франкфуртської школи вважали, що класичне капіталістичне класове суспільство з часом трансформувалося у безкласову тоталітарну систему, кардинально перетворити яку здатні лише ті верстви, які не досягли в цьому тоталітарному суспільстві успіху, тобто – маргінали та аутсайтери. Загальна історія розвитку капіталістичного суспільства розумілася теоретиками Франкфуртської школи як фатально необхідний процес прогресуючого божевілля розуму, у зв'язку з чим ними проголошувалася ідея кінця історії.

2. Розглядаючи джерела формування репресивного характеру сучасного суспільства, потрібно наголосити на тому, що головні деструктивні чинники імпліцитно містяться у ньому самому. У цьому зв'язку Х. Арендт зазначала, що головна небезпека сучасної цивілізації загрожує їй не ззовні, а зсередини, адже досвід ХХ ст. довів, що світова цивілізація може породжувати руйнівне варварство з самої себе.

Одним з таких явищ, що дає безпосередній поштовх зародженню тоталітарних рухів та продукує варварство і насилля, Х. Арендт вважає появу феномену «мас». Маси становлять собою величезну, неорганізовану і безструктурну купу озлоблених індивідів, які не потребують спростування аргументації противників, або їхнього переконання і навернення до своєї віри. Вони воліють лише терору і їхнього знищення. Масове суспільство утворює тоталітарну систему, яка ґрунтується на інтегративному поєднанні репресій, самопримушуванні людини, тиранії логічності та тоталітарній ідеології. Завдяки тиранії логічності, людина передоручає виробництво своїх думок владі і, ніби знімає з себе відповідальність за соціальні дії. Але, тим самим, вона зраджує своїй внутрішній свободі.

Репресивний характер сучасного суспільства дуже тісно пов'язаний із ототожненням влади і насильства, адже влада, за існуючої системи відносин, розкривається як здатність будь-що досягати своєї мети. Х. Арендт принципово протиставляє владу і насильство. На підставі концептуального розмежування таких понять, як «міць», «сила» і «авторитет», вона доводить, що сутність будь-якого правління становить влада, і аж ніяк не насильство.

Насильство, за своєю природою, є знаряддям, яке потребує наявності певної мети, яка, до того ж, є його виправданням. Але, те, що потребує

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС «ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ КЛ12.01.10-01-2022
		стор. _ 21 _	

виправдання або обґрунтування, не може бути сутністю будь-чого. Натомість, влада прямо пов'язана зі сферою політичного та відповідає людській здатності діяти спільно. Для здійснення філософської рецепції політики Х. Арендт звертається до її класичного (Арістотелевого) визначення, в інтерпретації М. Хайдеггера. Класичне розуміння політики розкривається у двох значеннях – як продукт, який виготовили (*poiesis*) і як політична діяльність, що не має зовнішньої мети (*praxis*). Власне, праксис і становить сутність політики, яка є сферою особливого роду людського спілкування, у якому люди проявляють себе як свободні істоти. Саме з цих спільних політичних дій, заснованих на комунікації, й виникає влада.

Отже, влада починає залежати від насильства тоді, коли не отримує від суспільства необхідного визнання, тобто, коли зникає політична комунікація. У цьому випадку відбувається вище описана підміна мети і засобів, а замість політичної влади встановлюється терор – форма правління, яка виникає, коли насильство, зруйнувавши владу, затверджує в суспільстві цілковитий контроль.

3. У сучасному суспільстві зникнення політики і влади відбувається на тлі зникнення політичної комунікації. Альтернативною моделлю означеної соціополітичної реальності виступає теорія комунікативної дії Ю. Хабермаса. Учений вважає, що проблема сучасного суспільства полягає в його соціокультурному характері: адміністративно-управлінський апарат, який базується на принципах виробничо-трудоваї раціональності, конфліктує з реально існуючою в суспільстві поведінковою мотивацією.

Інституціональні структури суспільства, засновані на інструментальній маніпуляції, яка виступає як провідна технологія соціального управління, суперечить інтерсуб'єктивному розумінню практичного боку соціокультурного життєвого світу. Саме в цій суперечності криється, на думку Ю. Хабермаса, причина кризи сучасного капіталізму, який виявився неспроможним виразити у своїх інституціональних структурах реальність існуючих суспільних практик. Цю суперечність покликана подолати теорія комунікативних дій, яка прагне описати альтернативні структури суспільних практик, що не набули інституціонального оформлення у ході розвитку сучасного техногенного суспільства.

Спираючись на теоретичні напрацювання Франкфуртської школи, – психологізм, аналітичну філософію, а також концепцію соціальної дії М. Вебера, Ю. Хабермас розділяє соціальну поведінку на стратегічно-орієнтовану та комунікативну. Стратегічно-орієнтована поведінка веде до усвідомленого, або неусвідомленого обману партнера: у першому випадку відбувається маніпулювання, у другому – викривлена комунікація. Що те, що інше є руйнівним для суспільства та людини: у сфері соціальної інтеграції панує аномія, відчуження, втрачається колективна ідентифікація; в культурі відбуваються втрата сенсу й орієнтації, делегітимація власних структур; у

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС «ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ КЛ12.01.10-01-2022
		стор. _ 21 _	

сфері особистості – втрачається зв'язок із традицією, порушуються мотиваційні комплекси та набуваються різноманітні психопатології. Натомість, метою комунікативної поведінки, навпаки, є досягнення взаєморозуміння. У цьому разі утворюється впорядковане нормативне середовище та стійкі легітимовані міжособистісні стосунки, особистісні структури, здатні до розгортання та самоздійснення тощо.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. З чим пов'язаний розвиток критичної теорії сучасного суспільства?
2. На чому ґрунтувалася критика сучасного суспільства теоретиками Франкфуртської школи?
3. Як пов'язувала Х. Арендт зародження тоталітарних рухів та продукування варварства і насилля з появою феномену «мас»?
4. На яких підставах Х. Арендт заперечує наявність влади і політики в авторитарних суспільствах?
5. Чому в умовах насильства зникає політична комунікація?
6. Охарактеризуйте теорію комунікативної дії Ю. Хабермаса.

Лекція № 6

Тема лекції: «КОМУНІКАТИВНІ ЗАСАДИ СОЦІОПОЛІТИЧНОГО ПРОСТОРУ В ПОСТКЛАСИЧНИХ ТЕОРІЯХ (М. ФУКО, П. БУРДЬЄ, П. ЗІМБАРДО, М. ЛЯЙПШЕ)»

План лекції

1. Реалізація політики в конструктивістській концепції соціального простору.
2. Соціосеміотичні комунікативні практики в соціополітичному просторі.
3. Політико-комунікативний простір як простір соціального впливу.

1. Розкриваючи специфіку реалізації політики в конструктивістській концепції соціального простору, необхідно звернути увагу на те, що соціологічна концепція П. Бурдьє побудована на подоланні штучного протиставлення в соціології фізикалізму, схильному розглядати «соціальні факти як речі» (Е. Дюркгейм), та психологізму, який редукує соціальну реальність до суб'єктивного уявлення про неї (А. Шюц), що зводять роль суспільних наук або до розгляду лише соціальних фактів, або до оцінки думок соціальних суб'єктів. Одним із базових понять соціологічної концепції П. Бурдьє є поняття габітусу, що дозволяє йому подолати обмеженість і

	<p>Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС «ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ» Конспект лекцій</p>	Шифр документа	СМЯ НАУ КЛ12.01.10-01-2022
		стор. _ 21 _	

поверховість структурного підходу та зайвий психологізм феноменологічного.

Габітус являє собою систему диспозицій, що породжує і структурує практику агента і його уявлення, будучи одночасно системою моделей відтворення, сприйняття й оцінки поведінки, які відображають ту соціальну позицію, у рамках якої вони були сконструйовані. Габітус дозволяє агенту спонтанно орієнтуватися в соціальному просторі й адекватніше реагувати на різноманітні події та ситуації.

У концепції П. Бурдьє соціальне поле зображується як місце зустрічі, взаємин і акцій, як, власне, комунікативне поле. За аналогією з гравітаційним, магнітним і психологічним полем ідеться не про території, а про силове поле. Комунікація відбувається між об'єктивним соціальним середовищем, що виробляє габітус – систему міцних набутих схильностей, та конкретними соціальними практиками індивідів, які визначаються характером його соціалізації та набувають статусу суб'єктивних вихідних установок.

2. Приступаючи до вивчення комунікативних практик у соціополітичному просторі, потрібно звернутися до соціосеміотичної теорії М. Фуко, яка описує комплекс управлінських стратегій політичної влади, що отримав назву «концепція урядовості». У концепції М. Фуко соціальна семіотика розглядається як граматики окремої знакової системи, що описує область конкретного комунікативного феномену, керованого системою значень. Влада, використовуючи семіотичні техніки та маркіруючи соціальний простір, створює, тим самим, дисципліноване тіло, дисципліновану людину, дисципліновану свідомість.

За допомогою використання техніки знаків, що пронизує увесь соціальний простір, влада ефективно поширюється по всьому тілу суспільства та кодифікує усі можливі варіанти поведінки, зменшуючи невизначену область можливих вчинків, являючи собою «множинність відносин сили». Ці відносини виходять із неоднорідних точок, розподілених по всьому соціальному простору. Вони не локалізуються в єдиному центрі, який здійснював би універсальний примус. Навпаки, владні відносини виражаються в безлічі вогнищ тактичного тиску і насильства, які діють анонімно і завжди відсилають до чогось іншого. Тому, соціальний простір розглядається М. Фуко передусім як результат реалізації владних стратегій, кодифікації візуальних і вербальних практик, механізмів позначення соціального несвідомого.

3. Розглядаючи політико-комунікативний простір як простір соціального впливу, потрібно зауважити, що з середині ХХ ст. комунікативні теорії звертаються до психологічних аспектів комунікації. Помітний внесок у розвиток комунікативістики роблять антропологи, психологи, психіатри тощо. У їхніх підходах комунікація розглядається, перш за все, як взаємодія

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС «ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ КЛ12.01.10-01-2022
		стор. _ 21 _	

та визнається, що кожен з учасників впливає на хід цієї взаємодії. Водночас у сфері політичної комунікації акцентується увага на психологічних аспектах соціального впливу, які стосуються проблематики переконання і поступливості, підпорядкування авторитету, дисонансу і самоатрибуції, соціального навчання і обумовлення, взаємозв'язку між установками та поведінкою, суб'єктивної значущості установок і забобонів, проблем невербальної комунікації тощо.

Важливим напрямом соціально-політичних і соціально-психологічних досліджень стає пошук механізмів соціального впливу на маси, внаслідок якого можлива зміна поведінки, почуттів і емоцій або думок індивідів, через те, що роблять в його відношенні інші люди, у тому числі в результаті цілеспрямованого впливу і маніпулювання.

Одним із найбільш дієвих механізмів впливу на поведінку і когніцію індивіда вважається вплив на його переконання, або установки. Установки являють собою ціннісні диспозиції, стійкі схильності індивіда до відповідної оцінки, засновані на когніціях, афективних реакціях, поведінкових інтенціях і попередній поведінковій практиці, що склалася. Своєю чергою, сформовані установки здатні впливати на пізнавальні процеси, афективні реакції, складання інтенцій і майбутню поведінку індивідів. У сфері політичної комунікації вплив на установочну систему індивідів здійснюється за допомогою ЗМІ, пропаганди та ідеології, а також застосування «спіралі мовчання», «політики страху» та інших маніпулятивних технологій.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Яку роль відіграє поняття габітусу в соціологічній концепції П. Бурдьє?
2. Як пов'язані поняття «соціальне поле» та «комунікативне поле»?
3. Охарактеризуйте роль знаків у соціополітичному просторі М. Фуко?
4. Опишіть «концепцію урядовості» М. Фуко.
5. У чому полягають психологічні аспекти соціального впливу?
6. Охарактеризуйте механізми впливу на установки. За допомогою яких інструментів здійснюється вплив на установочну систему індивідів?

Лекція № 7

Тема лекції: «СЕМІОТИКО-КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ»

1. Семіотико-комунікативні виміри політичної комунікації.
2. Поняття знака в семіотиці і політиці.
3. Символічна політика і символічний капітал у структурах політичної комунікації.

	<p>Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС «ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ» Конспект лекцій</p>	Шифр документа	СМЯ НАУ КЛ12.01.10-01-2022
		стор. _ 21 _	

4. Теорії ігор: від мови до політики.

План лекції

1. Розглядаючи семіотико-комунікативні виміри політичної комунікації, потрібно звернути увагу на те, що теоретики, які розділяють семіотико-комунікативний погляд на політичну комунікацію, належать до різних шкіл комунікації, але при цьому розглядають її як соціальний процес. До таких шкіл можна віднести: теорію систем; соціальний конструкціонізм; соціальний конструктивізм; символічний інтеракціонізм; діалогізм; семіотику; соціолінгвістику; конвєрсаційний та дискурсивний аналіз; теорію координованого узгодження сенсів; критичну соціологію; теорію соціальної взаємодії тощо.

Незважаючи на те, що більшість цих шкіл сягає корінням в інші соціальні науки і дисципліни та спираються на використання різних дослідницьких методологій і традицій, їх об'єднує низка загальнофілософських і теоретичних положень у поглядах на комунікацію. У сучасній науковій літературі ця філософська спорідненість отримала загальну назву: «соціальні підходи до комунікації».

Семіотико-комунікативний підхід до політичного дискурсу пов'язаний із такою проблематикою: генерування сенсу; роль контексту в комунікації та культура як найбільш загальний контекст; сприйняття свого «я» як соціально-культурного конструкту; символічна природа комунікації; взаємовплив дослідника і досліджуваної ним комунікативної практики; аналіз механізмів, за допомогою яких соціальна реальність інтегрується в цілісне семіотичне утворення.

2. Розкриваючи поняття знака в семіотиці та політиці, необхідно зазначити, що семіотика (від грец. «*Semeion*» – ознака) – це наука про знакові системи, в основі якої лежить поняття знака – мінімальної одиниці знакової системи, що несе інформацію. Основні принципи семіотики були сформульовані у ХІХ ст. Ч. Пірсом. У ХХ ст. семіотика прийняла лінгвістичний ухил під впливом ідей засновника структурної лінгвістики Ф. де Сосюра та філософський ухил під впливом ідей американського філософа Ч. Морріса, який виділив три розділи семіотики:

- синтактику (синтаксис), що вивчає співвідношення знаків один з одним;
- семантику, що вивчає співвідношення знака з його сенсом;
- прагматику, що вивчає специфіку використання, а також відносини знаків з їх відправниками, одержувачами і контекстом.

За Ч. Пірсом, знаки діляться на три види: іконічні, індекси і символи. Для іконічних знаків характерним є певна подоба до об'єкта – це знаки-образи, що мають схожість із тим, що вони позначають. Знаки-індекси характеризуються фактичною суміжністю знака й об'єкта. Водночас третій

	<p>Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС «ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ» Конспект лекцій</p>	Шифр документа	СМЯ НАУ КЛ12.01.10-01-2022
		стор. _ 21 _	

тип знака – символ – не має тісного зв'язку між знаком і позначуваним об'єктом. Це умовний тип, у якому поєднання знака й означуваного ґрунтується на прийнятій, можливо, навіть, неусвідомленій згоді учасників комунікаційного процесу.

Лінгвістичні підходи до вивчення політичного дискурсу зводяться до трьох основних типів: дескриптивний (риторичний аналіз мови політиків); критичний (виявлення соціальної нерівності, вираженої в дискурсі); когнітивний (аналіз фреймів і концептів політичного дискурсу).

Семіотичний простір політичного дискурсу утворюють три типи знаків: вербальні, невербальні та змішані. До вербальних належать слова, висловлювання, прецедентні тексти, до невербальних – прапори, емблеми, портрети, певні політичні дії, самі політики, до змішаних знаків відносяться гімн, герб або родовий знак, креолізовані тексти, які поєднують образотворчий і вербальний компоненти (наприклад, плакати, карикатури).

Знаки в політичній сфері утворюються у ході семіозису. Семіозис – це знаковий процес, у ході якого породжуються або трансформуються знаки і знакові системи. На рівні соціальної системи семіозис включає як довготривалу культурно-історичну складову, так і поточну, соціально-політичну.

3. Приступаючи до вивчення специфіки формування символічної політики і символічного капіталу в структурах політичних комунікацій, потрібно зазначити, що політичні символи являють собою потужний ретранслятор у дискурсивних практиках взаємодії політичних акторів, зокрема представників влади, громадян та суспільства.

Як особливий вид політичної комунікації символічна політика формується за допомогою різних засобів: мас-медійних продуктів, культурних артефактів, ідеологічних конструктів, політичних меседжів, які разом утворюють складний конструкт символічного середовища.

Зважаючи на те, що символічна політика спрямована не на раціональне осмислення, а на формування стійких патернів, зокрема за рахунок інсценування візуальних ефектів, символічна політика являє собою не тільки певну дію з використанням символів, але й сама стає дією, яка має символічний характер. Таким чином, політична комунікація перетворюється на своєрідну діяльність із «виробництва політики», коли в ході реалізації політичного дискурсу фактично відбувається репрезентація політики, що ґрунтується на штучному медійному образі, створеному на основі використання символів.

4. Розглядаючи теорію ігор у політичному дискурсі потрібно звернутися до мовної теорії пізнього Л. Вітгенштейна, згідно з якою мовна гра – це певна модель комунікації або конституція тексту, в якій слова вживаються в певному сенсі, що дозволяє будувати несуперечливий контекст.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС «ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ КЛ12.01.10-01-2022
		стор. _ 21 _	

Мовна гра дає можливість довільно, але, водночас, суворо описувати факт, явище, побудувати модель поведінки людини або групи, визначити спосіб прочитання тексту за його побудовою та структурою. За Л. Вітгенштейном, мовна гра – це водночас: сукупність мови й діяльності; спрощені, ідеалізовані моделі вживання слів, послідовне ускладнення яких демонструє динаміку мови; відображення у понятті форм життя, або, як зазначає сам Л. Вітгенштейн, «уявити собі якусь мову означає уявити собі якийсь спосіб життя».

Зворотний бік цієї ідеї – формування уявлень про способи життя за допомогою різноманітних впливів, у тому числі через мовний дискурс, був застосований у теорії ігор (Д. Неш). Згідно з цією теорією кожна сторона, що бере участь у грі, веде боротьбу за реалізацію своїх інтересів, використовуючи різноманітні стратегії, які можуть вести до виграшу або програшу.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Як семіотика пов'язана з політичною комунікацією?
2. Опишіть лінгвістичні підходи до вивчення політичного дискурсу.
3. Назвіть типи знаків, що утворюють семіотичний простір політичного дискурсу.
4. Охарактеризуйте роль символічного капіталу в структурах політичних комунікацій.
5. Охарактеризуйте мовну гру Л. Вітгенштейна. Як вона пов'язана із політикою?
6. Який вплив здійснила теорія ігор Д. Неша на сучасний політичний дискурс?

Лекція № 8

Тема лекції: «ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ПОСТМОДЕРНОГО ПОЛІТИЧНОГО КОМУНІКАТИВНОГО ПРОСТОРУ»

План лекції

1. Глобалізація, інформатизація та діджиталізація сучасного соціуму: політико-комунікативний аспект.
2. Постмодерний комунікативний простір та глобалізаційні тренди в політикумі.
3. Деконструкція політики, симуляція та архаїзація суспільного розвитку як похідні неоліберального порядку денного.

1. Починаючи вивчення даної теми, необхідно зазначити, що в сучасних соціальних теоріях глобалізація здебільшого розуміється як процес уніфікації та взаємопов'язаності структури, культури й суб'єкта у світовому масштабі,

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС «ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ КЛ12.01.10-01-2022
		стор. _ 21 _	

що зумовлює «розмивання» соціокультурних нормативів унаслідок стиснення світу в єдине ціле та інтенсифікацію усвідомлення цього цілого локальними частинами. Об'єктом тотальної інтеграції виступає модель глобального капіталізму, яка позиціонується як процес гомогенізації структури світового господарства та суспільно-політичного устрою.

Метою цього процесу є формування єдиного уніфікованого економічного і політичного простору. Діджиталізація при цьому виступає своєрідними інструментом реалізації процесу глобалізації, яка за даних обставин є не лише способом приведення будь-якого різновиду інформації у цифрову форму, а по суті, є «оцифровуванням буття» (О. Халапсіс), тобто, приведенням в електронний вигляд найрізноманітніших аспектів суспільного життя: від соціальної комунікації до реалізації політичних повноважень та здійснення державного управління (так звана держава у смартфоні). Якщо до цього процесу додати гіпертрофування ринкових відносин у глобальному вимірі, то стає очевидним, що разом усі ці фактори зумовлюють орієнтацію інформаційного суспільства в бік нетократичного ідеалу з подальшою кібернізацією трудового середовища.

2. Комп'ютеризація процесів управління відбувається на тлі уніфікації, стандартизації і протоколізації усіх сфер глобалізованого суспільного буття. Система глобального капіталізму для ефективної роботи потребує архітектоніки тотального монополізму відносин, стандартизованого вирішення питань та протокольного виконання процесів. Це стосується інститутів права, національної держави, економічних відносин, а також культури, соціальної та гуманітарної сфер, локальні прояви яких стають дедалі не бажанішими та переслідуються за допомогою наддержавних політичних інститутів і транснаціональних економічних важелів.

Як зазначає У. Бек, підприємці відкрили новий філософський «камінь багатства». Нова магічна формула постіндустріального суспільства проголошує: капіталізм без праці плюс капіталізм без податків. Це означає, що сучасна діджиталізована (знаннєва) економіка більше не потребує людей, адже навчилася збільшувати капітали, не використовуючи людську працю та нічого, по суті, не виробляючи. У результаті розпадається політичний союз між ринковою економікою, соціальною державою та демократією, який досі єднав та узаконював національно-державний проект Модерну, та утворюється новий – неоліберальний проект у глобальній перспективі.

3. Процеси в економіці, політиці та сфері соціального устрою є імпліцитно вплетеними в соціокультурний простір постмодерної культури. Культура Постмодерну руйнує природні й невідчужувані засади та цінності людини з позиції права і демократії, а самі право і демократія зазнають таких змін, що впливають на їхні сприйняття, які, завдяки «постмодерністській чутливості» (Ж.-Ф. Ліотар) ґрунтуються вже не на розумі, а на почуттях.

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС «ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ КЛ12.01.10-01-2022
		стор. _ 21 _	

Легітимація політичних процесів у постмодерний період відбувається шляхом регламентації проведення дискурсу, адже в умовах ризомності, аморфності знаків і значень, інтертекстуальності й інтерсуб'єктивності практики аргументації, правила апріорі визнані як довільні встановлення, оцінка яким може бути дана лише гіпотетично.

Тому, процес політичної комунікації в постмодерній культурі супроводжується низкою внутрішніх суперечностей, зокрема відбувається:

- втрата людиною ціннісно-сміслових життєвих орієнтирів за одночасного зростання ролі індивідуалістичних установок;
- нівелювання в глобальній практиці повсякденних відносин традиційних норм і цінностей, вироблених у рамках локальних культур;
- розпад синкретичного світосприйняття на безліч фрагментів, слабо структурованих між собою;
- скептицизм щодо людини як суб'єкта цілераціональної діяльності та пізнання, і, як наслідок, – заперечення модерного антропоцентризму й гуманізму; розчарування в раціоналізмі, а також у розроблених на його основі ідеалах і цінностях розумного політичного управління.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте поняття глобалізації.
2. Що виступає об'єктом тотальної інтеграції у процесі глобалізації?
3. Яка роль діджиталізації у глобалізаційному процесі?
4. У чому полягає специфіка постіндустріальної системи відносин та як це вплинуло на трансформацію капіталізму?
5. Як співвідносяться глобалізаційні процеси та культура Постмодерну?
6. Які суперечності супроводжує процес політичної комунікації в постмодерній культурі?

Список літератури:

Базова література

3.2.1. Механізми узгодження інтересів у виробленні публічної політики в Україні : навчальний посібник / С. О. Телешун, В. В. Карлова, О. Г. Пухкал, І. В. Рейтерович, С. В. Ситник ; за заг. ред. С. О. Телешуна. Київ : НАДУ, 2019. 192 с.

3.2.2. Парсонс В. Публічна політика: вступ до теорії й практики аналізу політики / пер. з англ. О. Дем'янчука. Київ : Видавничий Дім «Києво-Могилянська академія». – 2006. – 550 с.

3.2.3. Практикум з філософії: Навч. посібник / Л.Г. Дротянко, О.А. Матюхіна та ін. – К.: Книжкове вид-во НАУ, 2006. – 232 с.

3.2.4. Стратегічні комунікації для безпекових і державних інституцій : практичний посібник / [Л. Компанцева, О. Заруба, С. Череватий, О. Акульшин;

	Система менеджменту якості НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС «ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ» Конспект лекцій	Шифр документа	СМЯ НАУ КЛ12.01.10-01-2022
		стор. _ 21 _	

за заг. ред. О. Давліканової, Л. Компанцевої]. – Київ: ТОВ «ВІСТКА», 2022. – 278 с.

3.2.5. Філософія: Підручник / За ред. Л.Г. Дротянко, В.І. Онопрієнко, О.А. Матюхіної. – К.: НАУ, 2014. – 720 с.

3.2.6. Філософія політичної комунікації: практикум / Орденів С.С., Клешня Г.М., Скиба І.П. – К.: НАУ, 2021. – 32 с.

3.2.7. Чаплай І. В. Державно-громадська комунікація як об'єкт наукового дослідження в Україні / І. В. Чаплай. — Одеса: КУПРІЄНКО СВ, 2018 — 386 с.

3.2.8. Штрамайер Г. Політика і мас-медіа [текст] / Пер. з нім. А. Орган. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 303 с.

Допоміжна література

3.2.9. Єрмоленко А.М. Комунікативна практична філософія. Підручник. – К. : Лібра, 1999. – 488 с.

3.2.10. Інноваційні підходи до розвитку управління / Загальна редакція д-ра екон. наук, професора Н.Е. Аванесової. – Харків: ФОП Мезіна В.В., 2022. – 652с

3.2.11. Політична енциклопедія / Редкол. : Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К. : Парламентське видавництво, 2012. – 808

3.1.12. Хабермас Ю. Комунікативна дія і дискурс – дві форми повсякденної комунікації, 2016. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Habermas.html>

3.3. Інформаційні ресурси в Інтернеті

3.3.2. Репозитарій НАУ: <http://er.nau.edu.ua:8080/submit>

3.3.2. НТБ НАУ: <http://www.lib.nau.edu.ua/main>